

ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ

(ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਹਨ। ਇਕ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਰਸ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਨਾਟਕ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕੋਰਸ ਪਿਠ ਕਰਕੇ ਖਲੋਤਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਰਜ ਵੇਲੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੋਰਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨੁੱਕਰ ਨਾਟਕ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਟਕ 6 ਪਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਤਰ ਘੁੰਮਦੇ-ਘੁੰਮਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।)

- 1 : ਯਾਰ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੋਈ ਏ।
- 2 : ਤੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਅਜੀਬ ਹੁੰਦੀ ਏ।
- 3 : ਸ਼ਾਹੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਦਾ ਰਾਤੀਂ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ।
- 4 : ਸਵੇਰੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲਹੂ ਦਾ ਛੱਪੜ ਲਗਿਆ ਸੀ।
- 1 : ਇਕ ਚੀਖ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮੈਂ ਵੀ ਸੁਣੀ ਸੀ।
- 2 : ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਆਈ ਖਲੋਤੀ ਏ।
- 3 : ਜਿਹੜੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਆਪ ਕਤਲ ਹੋ ਗਈ।
- 4 : ਪਰ ਇਹਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ ?
- 1 : ਉਹਦੇ ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ, ਹੋਰ ਕੀ ?
- 2 : ਆਸ਼ਕ ਵੀ ਉਹਦੇ ਥੋੜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।
- 3 : ਇਕ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਥੇ ਖਲੋਤੇ ਨੇ।
- 4 : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਯਾਰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨਜ਼ਾਰੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਂ।
- 1 : ਆਹੋ ਇਹੋ ਜਿਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਦੇਂਦੀ ਸੀ ?
- 4 : ਨਾ ਤੇਰਾ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਖਿਆਲ ਏ ?
- 1 : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਖਿਆਲ ਬਣਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।
- 2 : ਆਹੋ ਇਹ ਬਗੈਰ ਖਿਆਲ ਦੇ ਹੀ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ।
- 3 : ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਕੱਲ ਉਹ ਕਾਲੀ ਕਾਰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਹੀ ਬੂਹੇ ਤੇ ਖਲੋਤੀ ਸੀ।

- 4 : ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਦੀ ਏ ।
 1 : ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਿਐ, ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਏ ।
 2 : ਦੇਖਿਆ ਹਾਲੀ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਬੰਦਾ ਨਿਕਲਦਾ,
 ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੁਰਦਾ, ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 3 : ਪਰ ਇਕ ਥੈਲਾ ਲਟਕਾਈ ਕਵੀ ਵੀ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਆਮ ਹੀ
 ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਏ ।
 4 : ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਏ, ਇਹ ਕਤਲ ਉਸ ਕਵੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ
 ਏ ?
 1 : ਉਸ ਕਵੀ ਕੋਲੋਂ ਮੱਖੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ, ਤੀਵੀਂ ਕੀ ਮਰਨੀ ਏ ?
 2 : ਆਹੋ ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਇਹ ਪਹਿਲਵਾਨ ਜੋ ਖਲੋਤੇ ਨੇ ?
 1 : ਓਏ ਤੀਵੀਂ ਆਪਣੀ ਏ, ਉਹਨੂੰ ਕੁਟੀਏ, ਮਾਰੀਏ, ਤੈਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਕੀ ?
 2 : ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਏ । ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਬੰਦਾ ਤੀਵੀਂ
 ਨੂੰ ਕੁੱਟੀ ਜਾਏ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਾਰੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ
 ਜਾਏ, ਤਾਂ ਕੀ ਮੁਹੱਲੇ ਦਾ ਅਮਨ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ?
 1 : ਓਏ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਕੁੱਟਦੇ ਹਾਂ, ਅਗਲੇ ਕਤਲ ਕਰ ਗਏ, ਫੇਰ
 ਨਹੀਂ ਮੁਹੱਲੇ ਦਾ ਅਮਨ ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ ? ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ
 ਸਾਰੇ ਦੱਬ ਲੈਂਦੇ ਹੋ । ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਆਂ, ਆਪਣੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਪੀਂਦਾ
 ਆਂ, ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ । ਇਥੇ ਲੁੱਚਪੁਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ,
 ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਸਦਾ । ਅਖੇ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਆਂ, ਮਾਰਦਾ
 ਆਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਆਂ । ਉਹ ਛੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਏ,
 ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ । ਅਖੇ
 ਕਾਲੀ ਕਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਖਲੋਤੀ ਸੀ । ਨਾ ਉਹ ਰਾਜਦੂਤ ਮੋਟਰ
 ਸਾਈਕਲ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਜੋ ਨੌ ਵਜੇ ਅੰਦਰ
 ਗਿਆ ਸੀ ।

ਇਕੱਠੇ : ਰਾਜਦੂਤ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਵਾਲਾ ?

- 2 : ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਦਾੜੀ ਵਾਲਾ ?
 1 : ਓਏ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਦਾੜੀ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਧੋਤੀ ਵਾਲਾ ਪੰਡਤ
 ਹੋਵੇ, ਔਰਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੱਭ ਇਕੋ ਨੇ ।
 3 : ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਵੀ ਉਹਦੇ ਆਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ?
 1 : ਆਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜਾਂ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਇਹ ਕੌਣ ਕਹਿ
 ਸਕਦੈ ? ਪਰ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਉਹਦਾ ਬਾਹਰ ਖੜਾ ਸੀ ।
 2 : ਹਾਂ ਯਾਰ, ਸ਼ਾਹੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵਾਲੀ ਇਸ ਔਰਤ ਦਾ ਇਕ ਭਰਾ

ਵੀ ਏ। ਉਹ ਹੁਣ ਬੜੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਏ ?

3 : ਲੈ ਦਿਖਾਏ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਰਾਤੀ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੇਖਾਏ।

1 : ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕੱਲ ਆਇਏ ?

4 : ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਆਇਆ ਹੋਣਾ ਏਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਔਰਤ ਪਿਛੋਂ ਬੜੇ ਗਰੀਬ ਘਰ ਦੀ ਸੀ। ਰਘੂਨਾਥ ਸ਼ਾਹ ਇਸਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ।

2 : ਖਰੀਦ ਕੇ ਹੀ ਲਿਆਇਆ ਹੋਣਾ ਏਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ 16-17 ਸਾਲ ਦੀ ਕੁੜੀ ਇਕ ਅੱਧਖੜ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਏ ?

3 : ਪਰ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਰਹੀ। ਰਘੂਨਾਥ ਤਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੀ ਜੀਵਿਆ ਤੇ ਇਹ ਬੈਠੇ ਬਿਠਾਏ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਈ।

1 : ਪਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਜਾਇਦਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਚਾਹੀਦੇ।

2 : ਪੁਲਿਸ ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੀ ਅੰਦਰ ਗਈ ਏ, ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਈ।

3 : ਜਾ ਕੇ ਵੇਖ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਏ ?

2 : ਨਾ ਭਰਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਬਿਠਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ?

4 : ਓਏ ਨਹੀਂ ਬਿਠਾਉਂਦੀ, ਕਿਉਂ ਐਵੇਂ ਮੋਕ ਮਾਰੀ ਜਾਣਦੇ ?

2 : ਨਾ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈ।

3 : ਆਹੋ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾ, ਨਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਇਹਦੇ ਵਾਕਿਫ ਵੀ ਨੇ।

1 : ਕਿਉਂ ਇਹਦੇ ਮਾਮੇ ਲਗਦੇ ਨੇ ?

2 : ਨਹੀਂ ਸਹੁਰੇ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਵੱਡੇ ਘਰ ਵੀ ਰਹਿ ਆਇਆ ਏ।

4 : ਓਏ ਸਾਲਿਓ, ਵੱਡੇ ਘਰ ਵੀ ਨਰ ਬੰਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਦੁੱਕੀਆਂ ਤਿੱਕੀਆਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

1 : (ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ) ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।

(ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਤੇ ਹੌਲਦਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ)

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ?

1 : ਜਨਾਬ ਇਕ ਕਾਲੀ ਕਾਰ ਆਈ : ਡੀ.ਈ.ਵੀ. 2312 ਨੰਬਰ ਸੀ ਉਹਦਾ।

- 2 : ਇਕ ਰਾਜਦੂਤ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਪੀ.ਬੀ.ਐਕਸ. 1648।
- 3 : ਇਕ ਕਵੀ ਬੈਲਾ ਨੰ:.... ਨੰਬਰ ਨਹੀਂ, ਖੱਦਰ ਦੇ ਬੈਲੇ ਵਾਲਾ।
- 4 : ਇਕ ਭਰਾ ਆਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਗਰੀਬ ਸੀ।

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਏ।

- 1 : (ਝੋਲੀ ਚੁਕਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ) ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਏ। ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਬੰਦੇ ਨੇ।
- 2 : ਸੁੰਘ ਕੇ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਨੇ।
- 3 : ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਅੱਖ ਤੋਂ ਕੌਣ ਛੁੱਪ ਸਕਦੈ ?
- 4 : ਟਾਇਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਕਿਸ ਮਾਰਕੇ ਦਾ ਏ।

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਪੁੱਛਾਂ ਉਹੀ ਦੱਸਣਾ ਏਂ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਜਨਾਬ, ਇਹਨਾਂ ਪੁੱਛਿਓਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਸਭ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਏ।

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨੋਟ ਕਰ ਲੈ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਏ।

(ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 1, 2, 3, 4 ਹੌਲਦਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।)

- 1 : ਹੌਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਤਲ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ।

- 2 : ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਕਾਲੀ ਕਾਰ ਵਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਰਾਤ ਉਹ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ ?

- 3 : ਤੇ ਉਸ ਕਵੀ ਬਾਰੇ ਕੀ ਰਾਏ ਏ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ।

- 4 : ਤੇ ਰਾਜਦੂਤ ਸਕੂਟਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸਨ ?

- 1 : (2 ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ) ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸਨ ?

- 2 : (3 ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ) ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸਨ ?

- 3 : (4 ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ) ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸਨ ?

4 : (ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ) ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ ਉਹ ਕਾਲੀ ਕਾਰ ਵਾਲਾ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ, ਰਾਜਦੂਤ ਮੋਟਰ ਸਾਇਕਲ ਵਾਲਾ ਕਿਥੇ ਸੀ, ਉਹ ਕਵੀ ਕਿਥੇ ਸੀ, ਉਹ ਭਰਾ ਕਿਥੇ ਸੀ ?

(ਰਾਤ ਦੋ ਵਜੇ ਉਹ ਕਿਥੇ ਸੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਈਕੋ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।)

ਮੰਤਰੀ : (ਘੜੀ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ) ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਦੋ ਵਜੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ?

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਸਾਡੇ ਧੰਦੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਜਨਾਬ।

ਮੰਤਰੀ : ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਣੀ ਏ ?

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਜਨਾਬ ਉਹ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਜੁਲਮ ਹੈ।

ਮੰਤਰੀ : ਜੁਲਮ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਆਖਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਾਂ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਪਰ ਜਨਾਬ ਪਹਿਲੇ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮੰਤਰੀ : ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਧੇ ਵਕਤ ਵਜ਼ੀਰ ਰਹੇ। ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੇ ਕੇ ਟਰਕਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਦੱਸ ਲੱਖ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਦਸ ਲੱਖ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਰ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲੋਂ ਦੱਸ ਲੱਖ ਦਾ ਖਰੀਦਿਆ ਹੈ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਕੀ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਮਹਿਕਮੇ ਵੇਚਦੀ ਏ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਰ ਚੀਜ਼ ਏਥੇ ਵਿਕਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਦੇ ਹੋ, ਪਾਰਟੀ ਮਹਿਕਮਾ ਵੇਚਦੀ ਏ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਪਰ ਇਹ ਕੀਮਤ ਤਾਂ ਜਨਾਬ ਛਿੱਲ ਲਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਏ।

ਮੰਤਰੀ : ਵਪਾਰ ਹੈ ਹੀ ਛਿੱਲ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਨਾਂ, ਪਾਰਟੀ ਸਾਡੀ ਛਿੱਲ ਲਾਹੁੰਦੀ ਏ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਛਿੱਲ ਲਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ ਲਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਪਰ ਜਨਾਬ, ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਕਰੀ 27 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ, ਵਿਚੋਂ ਦਸ ਲੱਖ... ਮਤਲਬ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੁਝ ਲਾਗਤ ਵੀ ਲਗਦੀ ਏ।

ਮੰਤਰੀ : ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲਾਗਤ ਲਗਾਓ। ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲੋ, ਸ਼ਰਾਬ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਪਰ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੀਣੀ ਏ ਤੇ ਲੋਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਐਸੇ

ਨੇ ਕਿ ਜ਼ਹਿਰ ਵੀ ਪੀਵੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ। ਜੇ ਮਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅੱਸੀ ਕਰੋੜ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।

37, 38 ਸਾਲ ਥੋੜੀ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਈ ਏ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ?

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਪਰ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਤੰਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ।

ਮੰਤਰੀ : ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੋ, ਆਖਰ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕੀਮਤ ਮੰਗਦੇ ਨੇ।

ਮੰਤਰੀ : ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕੀਮਤ ਦੇਵੋ, ਆਖਰ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਅਫ਼ਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਕੱਢਣਾ ਏ।

ਮੰਤਰੀ : ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਕੱਢੋ, ਆਖਰ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਕੱਢਣਾ ਏ।

ਮੰਤਰੀ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਕੱਢੋ, ਆਖਰ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਪਰ ਦਸ ਲੱਖ... ..?

ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਦਸ ਲੱਖ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਮਹਿਕਮਾ ਦਸ ਲੱਖ ਦਾ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਐਕਸਾਈਜ਼...

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋ।

ਮੰਤਰੀ : ਕਾਫੀ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋ, ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਸਮਝਦੇ ਹੋ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਿਥੋਂ ਕੱਢਾਂਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ, ਲੋਕ ਬੜੇ ਮਹਾਨ ਨੇ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਚੱਲਦਾ ਏ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣਿਆ ਏ। ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਏ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਚੁਣਨ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਅਹਿਸਾਨਮੰਦ ਨੇ। ਇਹ ਹੱਕ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੂਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਚੀਨ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਅਸੀਂ ਦਿੱਤਾ ਏ। ਇਸੇ ਲਈ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਚੁਣਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਹੱਕ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ

ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚੁਣਿਆ, ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚੁਣਿਆ, ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦਾ 248 ਖਰਬ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾਈ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਵੀ ਚੁਣਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਏਨੀ ਸਹਿਨ-ਸ਼ਕਤੀ ਏ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਂਦੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲ ਦੇਵੋ, ਉਹ ਵੀ ਪੀਣਗੇ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ਚਾਣਨ ਵਾਂਗ ਸੱਚ ਨੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਚਾਣਨ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂਗੇ। ਨਾ ਰਾਤ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਦੱਸਾਂਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਔਧੀ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਨਾ ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦੱਸਾਂਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਏ (ਘੜੀ ਵੇਖ ਕੇ) ਸਿਰਫ਼ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਏ।

ਠੇਕੇਦਾਰ : ਫੇਰ ਜਨਾਬ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਹੁਕਮ ਏ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹੁਕਮ ? ਕੀ ਹਾਲੀ ਗੱਲ ਸਾਡ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਰਾਮਾਇਣ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਨੂੰਮਾਨ ਕੌਣ ਸੀ ? ਹਨੂੰਮਾਨ ਬੜਾ ਬਹਾਦਰ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਫੂਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਨੂੰਮਾਨ ਦੇ ਭਗਤ ਹਾਂ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਫੂਕ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੁਕਮ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੱਲ ਪੂਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਠੇਕਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਦਸ ਲੱਖ ਦੀ ਨਕਦ ਖੈਲੀ, ਇਥੇ ਰੱਖ ਜਾਵੋ। ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚੋ, ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਵੇਚੋ, ਬੂਟੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰਬਤ ਵੇਚੋ ਜਾਂ ਗੋਲੀ ਵਾਲਾ ਜ਼ਹਿਰ ਵੇਚੋ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ।

(ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਏ ਤੇ ਆਪ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਮੋਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਬੋਝੇ ਵਿਚੋਂ ਖੈਲੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਮੋਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੂਜੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਅਤੇ ਕੌਰਸ ਉਸ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਹਨ।)

1 : ਕਿਉਂ ਹੌਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਕੀ ਏ ?

2 : ਉਸ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਔਗੋ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਈ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹੋ ?

3 : ਆਹੋ ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹਾਂ ?

4 : (ਲਗਾ ਕੇ) ਨਾਲੇ ਇਹਨਾਂ ਹੌਲਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ?

- 1 : ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਨੇ।
- 2 : ਮੱਖੀ ਮੱਛਰ ਉਡਾਣ ਲਈ।
- ਹੌਲਦਾਰ : (ਤੈਸ਼ ਵਿਚ ਆਕੇ) ਸਾਲਿਓ, ਉਹ ਮੱਖੀ ਮੱਛਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ।
- 3 : ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ ? ਕੌਣ ?
- ਹੌਲਦਾਰ : ਕਾਲੀ ਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ?
- 4 : ਉਹ ਇਥੇ ਕੀ ਕਰਨ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ?
- ਹੌਲਦਾਰ : ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਦੱਸਾਂ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖੁਫੀਆ ਮਾਮਲਾ ਏ।
- 1 : ਆਹੋ ਖੁਫੀਆ ਮਾਮਲੇ ਅਫਸਰ ਲੋਕ ਹੌਲਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੇਂਦੇ ਨੇ।
- ਹੌਲਦਾਰ : ਉਏ ਪਤਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇਂਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ।
- 2 : ਫੇਰ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ?
- ਹੌਲਦਾਰ : ਰਘੂਨਾਥ ਸ਼ਾਹੀ ਉਸਦਾ ਦੋਸਤ ਸੀ।
- 1 : ਅੱਛਾ ਫੇਰ ਦੋਸਤ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਔਰਤ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ?
- 2 : ਉਹ ਵੀ ਕਾਲੀ ਕਾਰ 'ਤੇ ?
- 3 : ਜਿਸਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਪਰਦੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ?
- 4 : ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਵੀ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਸੀ ?
- ਹੌਲਦਾਰ : ਬਈ ਨੇਤਾ ਲੋਕ ਨੇ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਿਹਲ ਮਿਲਣੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਕੁਣ ਵਿਹਲੇ ਥੋੜੇ ਨੇ ?
- 2 : ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਿਹਲ ਮਿਲਣੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਉਣਾ ਸੀ।
- 3 : ਤੇ ਨੇਤਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਰਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਥੇ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਏ ?
- 4 : ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੱਲੀਕਾਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੋਵੇ।
- ਬਾਕੀ ਤਿੰਨੇ : (ਇਕੱਠੇ) ਪਰ ਉਹ ਰਾਤੀਂ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ ?
- ਹੌਲਦਾਰ : ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਹੋਈ ਏ।
- 1 : ਕੀ ?
- ਹੌਲਦਾਰ : (ਫੇਰ ਆਕੜ ਕੇ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੱਸਾਂ ? ਹਰ ਗੱਲ ਜਣੇ ਖਣੇ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਦੱਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?
- 2 : ਆਹੋ ਜਣੇ ਖਣੇ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਦੱਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?
- 3 : ਪਰ ਇਹ ਜਣਾ-ਖਣਾ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- 4 : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਹੌਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ

ਕੀਤੀ ਹੋਣੀ ਏ ਤੇ ਜਣਾ ਖਣਾ ਹੌਲਦਾਰ ਬਾਹਰ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਣਾ ਏ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਓਏ ਨਹੀਂ ਸਾਲਿਓ, ਪੁੱਛ ਗਿਛ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਸੀ। ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬੱਜਟ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਦਾ ਏਲਾਨ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰਾਤ ਭਰ ਆਪਣੇ ਸਕੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

1 : ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਆਹੋ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੈ ? ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ, ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ, ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਐ ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਬਸ ਖਾ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਹੱਗ ਛੱਡਿਆ।

1 : ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕਿ ਇਹਦੀ ਸੱਠ ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਭੁੱਖ ਮਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਕਿਉਂ ਜੀਉਂਦੀ ਏ।

2 : ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਸੌਂਦੇ ਨੇ ?

3 : ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ 60 ਲੱਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਨੌਜਵਾਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਿਉਂ ਏ ?

4 : ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀ ਜਦੋਂ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਕੰਗਾਲੀ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਏਸ਼ੀਆਈ ਖੇਡਾਂ, ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਅਤੇ ਅਤੇ ਕਾਮਨ ਵੈਲਥ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਕਿਉਂ ਖਰਚ ਕਰਦੀ ਏ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਓਏ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ 60 ਫੀਸਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜੀਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਜੀਉਂਦੇ ਤੇ ਨੇ, ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਛੱਤ ਥੱਲੇ ਸੌਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਸੌਂਦੇ ਤੇ ਨੇ, 60 ਲੱਖ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਏ, ਇਹ ਥੋੜੀ ਗੱਲ ਏ। ਕੀ ਹੋਇਆ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਕੰਗਾਲੀ ਏ, ਪਰ ਏਸ਼ੀਆਈ ਖੇਡਾਂ ਨੇ, ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਨੇ, ਕਾਮਨ ਵੈਲਥ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਥੋੜੀ ਗੱਲ ਏ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੀ ਪਤੈ ?

- 1 : ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ? ਇਹ ਤਾਂ ਹੌਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਏ, ਜਿਹੜੇ ਖਾਂਠੇ ਨੇ ਪਰ ਹੱਗਦੇ ਨਹੀਂ।
- ਹੌਲਦਾਰ : ਓਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਕਿ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਕਵੀ ਦੀ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਹੋ ਰਹੀ ਏ ਉਹ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ ?
- 2 : ਉਹ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ ?
- 3 : ਆਹੋ ਹੌਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ ?
- 4 : ਹਾਂ ਉਹ ਕਿਥੇ ਸੀ ?

(ਕੋਰਸ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲ ਉਤੇ ਦੀ ਉਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਢੋਲਕ ਖੜਕ ਰਹੀ ਹੈ- ਕਵੀ ਗੀਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।)

ਕਵੀ : (ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ)

ਊਂਚਾ ਊਂਚਾ ਮਹਿਲ ਬਣਾਏ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆ,
ਗਰੀਬਵਾ ਕਾ ਰੋਟੀ ਚੁਰਾਏ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆ
ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਮੇਂ ਕਰੇ ਵੋਹ ਉੱਜਵਲਾ,
ਬਿਜਰੀ ਕੇ ਬੱਤੀਆ ਜਗਾਏ... ..
ਮਿਲਵਾ ਮੇਂ ਖੂਨ ਜਰੇ, ਖੇਤ ਮੇਂ ਪਸੀਨਵਾ
ਤਬਹੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ ਹਮੇ ਪੇਟ ਭਰ ਦਨਵਾ
ਆਪਣੀਆਂ ਗਦਮੀਆ ਤੂੰ ਹੀ ਤੋ ਭਰਵਾਇਆ,
ਬੜੇ ਬੜੇ ਬੋਰੇ ਸਿਆਏ... ਪੂੰਜੀਪਤੀਆ

ਕਵੀ : ਕਵੀ ਭਾਈ ਤੂੰ ਨੇ ਹਮਾਰੀ ਦੁਖਤੀ ਰਗ ਕੋ ਛੇੜਾ

- 2 : ਮਿਲ ਮੇ ਹਮਾਰਾ ਖੂਨ ਜਰੇ, ਖੇਤ ਮੇ ਪਸੀਨਵਾ
- 3 : ਫਿਰ ਭੀ ਨਾ ਮਿਲੇ ਪੇਟ ਭਰ ਦਨਵਾ
- 4 : ਊਂਚਾ ਊਂਚਾ ਮਹਿਲ ਬਣਾਏ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆ

ਕਵੀ : ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ, ਮੈਨੇ ਦੁਖਤੀ ਹੂਈ ਰਗ ਕੋ ਨਹੀਂ ਛੇੜਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਅਸਲੀਅਤ ਕੋ ਗਾਇਆ ਹੈ।

- 1 : ਕਵੀ ਭਾਈ, ਤੁਮ ਤੋਂ ਬਹੂਤ ਕਿਤਾਬੋਂ ਪੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਕਿਆ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆ ਮੇਂ ਭੀ ਯਹੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਜੋ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੇਂ ਹੈ ?
- 2 : ਕਿਆ ਵਹਾਂ ਭੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕੋਈ ਕਰੇ ਹੈ, ਔਰ ਖਾਏ ਕੋਈ ਹੈ ?
- 3 : ਕਿਆ ਵਹਾਂ ਭੀ ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਸੇ ਮਿੱਟੀ ਹੋਕਰ ਧਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰੇ, ਵੋਹ ਫਿਰ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਚਾਵਲ ਕੇ ਲੀਏ ਹੱਥ ਫੈਲਾਵੇ ਹੈ ?
- 4 : ਕਿਆ ਵਹਾਂ ਭੀ ਜਵਾਨ ਬੇਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪਕੋ ਬੁੱਢੇ ਖੋਸਟੋਂ ਕੇ

ਆਗੇ ਬੇਚ ਦੇਤੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨਕੇ ਛੋਟੇ ਭੈਣ ਭਾਈਓਂ ਕੋ ਪੇਟ ਭਰਕੇ
ਖਾਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ? ਬਤਾਓ ਕਵੀ ਭਾਈ ਬਤਾਓ ।

ਕਵੀ : ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਭੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀਓਂ ਕਾ ਸਮਾਜ ਹੈ, ਵਹਾਂ ਐਸਾ ਹੀ ਚਲਦਾ
ਹੈ, ਮੇਰੇ ਭਾਈਓਂ, ਮਗਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਮੇਂ ਨਹੀਂ । ਬਹੁਤ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ
ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੋਗਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਕਾ ਦਸਤੂਰ ਬਣਾ ਲੀਆ ਹੈ ਔਰ
ਬਹੁਤ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਲੋਗ ਇਸਕੇ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੈਂ । ਜੋ ਗੀਤ
ਮੈਨੇ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਮੋਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਗ ਐਸੇ ਗੀਤ
ਬੋਲੇ ਹੈਂ । ਤੁਮ੍ਹੇ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਕੇ ਕਾਲੇ ਲੋਗੋਂ ਕਾ ਇਹ ਗੀਤ
ਸੁਨਾਤੇ ਹੈਂ

ਹਰ ਇਕ ਕੋ ਜੀਨੇ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਵੋਹ ਜੀਏ,
ਹਮ ਜੀਨਾ ਚਾਹਤੇ ਹੈਂ ।
ਹਮ ਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਮੇਂ ਅਨਾਜ ਕੋ ਬੀਜਾ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਮੇਂ ਤੇਲ ਕੇ ਕੂੰਏ ਖੋਦੇ
ਇਸ ਧਰਤੀ ਪਰ ਜੋ ਕੁਛ ਭੀ ਖੜਾ ਹੈ,
ਹਮਾਰੀ ਮੋਹਨਤ ਪਰ ਖੜਾ ਹੈ
ਹਮ ਅਪਨੇ ਹਿੱਸੇ ਕੀ ਚਾਂਦੀ ਮਾਂਗਤੇ ਹੈਂ,
ਹਮ ਅਪਨੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਸੋਨਾ ਮਾਂਗਤੇ ਹੈਂ,
ਹਮ ਅਪਨੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਮਾਂਗਤੇ ਹੈਂ,
ਹਮਾਰਾ ਭੀ ਜੀਨੇ ਕਾ ਹੱਕ ਹੈ
ਹਮ ਵੋਹ ਹੱਕ ਮਾਂਗਤੇ ਹੈਂ,
ਹਮ ਜੀਨਾ ਮਾਂਗਤੇ ਹੈਂ,
ਹਰ ਇਕ ਕਾ ਜੀਨੇ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ,
ਹਮ ਵੋਹ ਹੱਕ ਮਾਂਗਤੇ ਹੈਂ ।

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੁੱਢਾ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ।
ਹਾਂ ਮੈਂ ਜੀਣ ਦਾ ਹੱਕ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਧੀ
ਲਈ... ਹਾਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਚਿਆ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਵਿਕ
ਗਈ, ਮੇਰੇ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦੇ ਲਈ ।

(ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਹ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।)

- 1 : ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੈ ਬੇਚਾਰਾ ।
- 2 : ਅਪਨੀ ਬੇਟੀ ਕੋ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਮਗਰ ਉਸੇ ਮਿਲਤਾ ਨਹੀਂ ।
- 3 : ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਂ ਹੈ, ਕਿਸੀ ਸੇਠ ਨੇ ਉਸੇ ਖਰੀਦਾ ਥਾ ।
- 4 : ਸ਼ਾਦੀ ਰਚਾਈ ਥੀ, ਸੇਠ ਮਰ ਗਿਆ, ਔਰ ਵੋਹ ਜਵਾਂ ਉਮਰ ਮੇਂ

ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਗਈ।

ਕਵੀ : (ਇਕ ਦਮ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ) ਜਿਸੇ ਸੇਠ ਨੇ ਖਰੀਦਾ ਥਾ, ਜੋ ਜਵਾਂ ਉਮਰ ਮੇਂ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਗਈ ?

1 : ਕਿਆ ਹੂਆ ਕਵੀ ਭਾਈ ?

ਕਵੀ : (ਸੰਭਲਦੇ ਹੋਏ) ਕੁਝ ਨਹੀਂ... ਦੇਖੋ ਅਬ ਤੋਂ ਰਾਤ ਕਿਤਨੀ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ ਅਬ ਤੋਂ ਸੁਥਾ ਹੋਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈ।

2 : ਹਮਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਮੇਂ ਸੁਥਾ ਕਬ ਹੋਗੀ ?

ਕਵੀ : ਹੋਗੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਗੀ। (ਫਿਰ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ)
ਕਿਆ ਡਰ ਹੈ, ਜੋ ਨੂਰ ਕੀ ਚਾਹਤ ਮੇਂ
ਹਮੇ ਭੀ ਸ਼ਭਿ ਗਮ ਖਾ ਜਾਏ
ਕੁਝ ਲੋਗ ਤੋਂ ਐਸੇ ਭੀ ਹੋਂਗੇ,
ਜੋ ਸੁਬਹਿ ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਦੇਖੋਂਗੇ।
ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਵੇਰ ਦੀ ਚਾਹਤ ਵਿਚ
ਸਾਨੂੰ ਗਮ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਖਾ ਜਾਏ।
ਪਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਤਾਂ ਐਸੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਗੇ,
ਜੋ ਚਮਕਦੀ ਸਵੇਰ ਵੇਖਣਗੇ।

(ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਮਧਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)

(ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੌਲਦਾਰ ਕਵੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਅਰ ਗੁਣਗੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, 1, 2, 3 ਅਤੇ 4 ਉਹਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।)

1, 2, 3, 4 : ਜੈ ਹਿੰਦ ਹੌਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਜੈ ਹਿੰਦ, ਜੈ ਹਿੰਦ, ਜੈ ਹਿੰਦ ਦੋਸਤੋ।

1 : ਹੌਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਜ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇਗਾ।

2 : ਤੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਡੁੱਬੇਗਾ।

3 : ਚੂਹਾ ਬਿੱਲੀ 'ਤੇ ਝਪਟੇਗਾ।

4 : ਪਾਣੀ ਥਲਿਓਂ ਉਤੇ ਵੱਲ ਵਧੇਗਾ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਕਿਉਂ ਬਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੀ ਗੱਲ ਏ ?

1 : ਹੌਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਗਾ ਰਹੇ ਸੀ।

2 : ਇਕ ਗੀਤ ਗੁਣਗੁਣਾ ਰਹੇ ਸੀ।

3 : ਤੇ ਗੀਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਛੱਮਕਛੱਲੋਂ ਦਾ ਨਹੀਂ।

4 : ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਸਵੇਰ ਦਾ।

1 : ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਗੀਤ ਗਾਵੇ।

2 : ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਵੱਲੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਹੀ ਹੋਇਆ।

3 : ਤੇ ਗੀਤ ਵੀ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਦਾ।

4 : ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਥਲਿਓ ਉਤੇ ਵੱਲ ਵਗਣਾ ਹੀ ਹੋਇਆ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਓਇ ਸਾਲਿਓ, ਇਹ ਗੀਤ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਕਵੀ ਨੇ ਗਾਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ? (ਬਦਲਕੇ) ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਖੋਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ? ਉਹ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦੇ? ਓਏ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਦਿਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਸੋਹਣੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਗੀਤ ਸੁਣਕੇ ਉਹ ਵੀ ਝੂਮ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝੋਗੇ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਸੂਰ ਇਸ ਖਾਕੀ ਵਰਦੀ ਦਾ ਏ। ਬੰਦਾ, ਬੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਪਰ ਉਹ ਕਵੀ ਬੰਦਾ ਏ, ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਏ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਉਂਦਾ ਏ। ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੂਨ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੌਣ ਲੁੱਟਦਾ ਏ?

1 : ਪਰ ਉਹ ਰਘੂਨਾਥ ਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਘਰ ਕੀ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਸੀ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਉਹ ਹਾਲੇ ਗੁੰਝਲ ਏ, ਜਿਹੜੀ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਖੁਲ੍ਹੇਗੀ।

2 : ਲੱਖਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਥੱਕੀਆਂ, ਤੇਰੀ ਜੁਲਫ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਨਾ ਵਾਲ ਹੋਇਆ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਓਏ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਨਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਰੋ, ਬੰਦਿਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕਈ ਰਿਸ਼ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

3 : ਬੰਦ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਸਾਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦੈ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦੈ।

4 : ਆਹੋ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਲਗਦੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦੈ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਆਹੋ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦੈ (ਬਦਲਕੇ) ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸਾਂ ਚਾਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾ ਲਿਆ।

1 : ਘਰ ਅੰਦਰ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹੈ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਹੋ ਰਹੀ ਏ, ਜੋ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਦਾ ਭਰਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਰਾਤ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, (ਬਦਲਕੇ) ਪਰ

ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਨਾ ਖਲੋਵੋ, ਇਥੇ ਖਲੋਣ ਦੀ ਮਨਾਈ ਏ।

(ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਹੌਲਦਾਰ ਦੇ ਜਾਣ
'ਤੇ ਫੇਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿੰਨ ਲਗਾ ਕੇ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਇਸਪੈਕਟਰ
ਮੁੰਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏ।

ਇਸਪੈਕਟਰ : ਤਾਂ ਸ਼ੀਮਤੀ ਰਘੂਨਾਥ ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਸੀ ?

ਲੜਕਾ : ਸ਼ੀਮਤੀ ਰਘੂਨਾਥ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੀਤਾ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਸੀ।

ਇਸਪੈਕਟਰ : ਤੇ ਇਹ ਕਤਲ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਹੋਇਆ ?

ਲੜਕਾ : ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕਤਲ ਹੋਇਆ ? ਇਸਪੈਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਗਲਤੀ ਲੱਗੀ ਏ।

ਇਸਪੈਕਟਰ : ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਲੜਕਾ : ਸੀਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਤਾਂ ਉਸ ਰਾਤ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬੁੱਢੇ
ਬਾਪ ਲਈ, ਬਿਮਾਰ ਮਾਂ ਲਈ, ਭਰਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਉਹਨੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੇਠ ਰਘੂਨਾਥ ਅੱਗੇ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਤ
ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਜੀਵੀ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਮਰੀ ਤੇ ਹੁਣ
ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਉਹਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਏ।

ਇਸਪੈਕਟਰ : ਹਾਂ ਤੇ ਇਤਲਾਹ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਰਾਤ ਤੂੰ ਸ਼ੀਮਤੀ ਰਘੂਨਾਥ ਨੂੰ
ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਲੜਕਾ : ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਇਸਪੈਕਟਰ : ਉਥੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੌਣ ਸੀ ?

ਲੜਕਾ : ਮੇਰੇ ਸਿਵਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ
ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ
ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਦੂਰੋਂ ਗੱਲਾਂ
ਕਰ ਰਹੀ ਏ ਤੇ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਉਹ ਇਥੇ ਸ਼ੇਅਰ ਗੁਣ ਗੁਣਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਸਪੈਕਟਰ : ਕਿਹੜਾ ਸ਼ੇਅਰ ?

ਲੜਕਾ : ਕਿਆ ਡਰ ਹੈ ਜੋ ਨੂਰ ਕੀ ਚਾਹਤ ਮੇਂ
 ਹਮੇਂ ਭੀ ਸ਼ਬਿ ਰਾਮ ਖਾ ਜਾਏ
 ਕੁਝ ਲੋਗ ਤੋਂ ਐਸੇ ਭੀ ਹੋਂਗੇ
 ਜੋ ਸੁਬਹਿ ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਦੇਖੋਂਗੇ

ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਸੀਤਾ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਸ਼ੇਅਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ
ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਘੁੱਟਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ
ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜੀਬ ਚਮਕ ਸੀ, ਉਹ ਨੀਝ ਲਗਾ
ਕੇ ਦੂਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੌਲੇ

ਜਿਹੇ ਕਿਹਾ।

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਕੀ ਕਿਹਾ ?

ਲੜਕਾ : ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਮੈਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਮਿਟ ਚਲੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖੇਗਾ।

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ ?

ਲੜਕਾ : ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਡਾਇਰੀ ਦਿੱਤੀ।

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਡਾਇਰੀ ? ਕੀ ਸ਼ੀਮਤੀ ਰਘੂਨਾਥ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ?

ਲੜਕਾ : ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ੀਮਤੀ ਰਘੂਨਾਥ ਨਹੀਂ, ਸੀਤਾ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੀਤਾ ਨੇ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ੀਮਤੀ ਰਘੂਨਾਥ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਰਘੂਨਾਥ ਨੇ ਵੀ ਕਦੀ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਸੇਠ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਇਕ ਕੜੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਸੀ, ਉਹ ਵਪਾਰ ਜੋ ਸਭ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਚਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸਣ ਦਾ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ? ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ ਤੇ ਇਸ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਇਹ ਤੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਏ ?

ਲੜਕਾ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ (ਬੋਝੇ ਵਿਚੋਂ ਡਾਇਰੀ ਕੱਢ ਕੇ) ਇਸ ਡਾਇਰੀ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਵਰਕਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ,

(ਪਿੱਠ ਭੁਮੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ)

ਅੱਜ ਸੇਠ ਜੀ, ਇਕ ਨਵੇਂ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਏ। ਬੜਾ ਬੇਹੂਦਾ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਚਿੱਟਾ ਦੁੱਧ ਉਸਦਾ ਲਿਬਾਸ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਸੀ, ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਬੋਲੇ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ, ਹਰ ਹਾਸੀ ਵਿਚੋਂ, ਬੇਹੂਦਗੀ ਟਪਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਖਚਰੀ ਹਾਸੀ ਹਸਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ “ਰਘੂਨਾਥ ਤੈਨੂੰ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਮਾਲ ਕਿਥੋਂ ਲੈਣਾ ਏ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਗਾਹਕ ਅੱਗੇ ਕਿਹੜੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਵੇਚਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਚੋਣ ਦੀ ਦਾਦ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਸੌਦਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ।” ਮੈਨੂੰ

ਪਤਾਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀਮਤ ਹਿਕ ਵੱਡੇ ਠੋਕੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਮੁਨਾਫਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਲੇ ਪਰਦਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟੇ ਦੁੱਧ ਵਾਲਾ ਖੱਦਰਪੋਸ਼ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ।

(ਰੋਸ਼ਨੀ ਮੱਧਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ 1, 2, 3, 4 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।)

- 1 : ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ।
- 2 : ਸੇਵਾ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਨਾਮ ਲੇਵਾ।
- 3 : ਸੇਵਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਮੇਵੇ ਦਾ ਮੇਵਾ।
- 4 : ਨਾ ਕੋਈ ਵਲ ਨਾ ਵਲੇਵਾ।
- 1 : ਸੁਣਐ ਉਚੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- 2 : ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।
- 3 : ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਭਰਾ, ਸਾਡੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ ਹੀ ਚੰਗੀਆਂ।
- 4 : ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ ਹੋਰ ਚੰਗੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇ ਇਹ ਹਵੇਲੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ।
- 2 : ਕੀ ਮਤਲਬ ?
- 4 : ਇਹਨਾਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਕਾਲਾ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਚਾਨਣ ਖੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਚਾਨਣ ਖੋਹਿਆ ਨਾ ਜਾਏ।
- 2 : ਇਸੇ ਰਘੂਨਾਥ ਨੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਸਨ।
- 4 : ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਸੀ, ਪਰ (3 ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ) ਇਹ ਚੰਦਾ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਔਗੇ ਸੀ।
- 3 : ਜੇ ਸੇਠ ਕੋਲੋਂ ਚੰਦਾ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੁੰਦੀ ?
- 4 : ਨਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੰਦਰ ਜੇਕਰ ਨਾ ਵੀ ਉਸਰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸੇਹਤ ਨੂੰ ਫਰਕ ਪੈਣਾ ਸੀ ?
- 1 : ਜਿਸ ਕਾਲੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਸੀਤਾ ਵਰਗੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਉਸ ਵਪਾਰ ਤੋਂ ਕਮਾਏ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਰਾਮ ਦੇ ਮੰਦਰ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
- 2 : ਹੁਣ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਧੋਖਾ ਹੋ ਗਈ ਏ। ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਧੋਖਿਆਂ

- ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਏ, ਤੇ ਫੇਰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧੋਖਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ ਰੱਬਦੇ ਉਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ।
- 3 : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਯਾਰ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਪਕੜਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਹੋ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦੱਸੋ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੰਦਰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਮਸਜਿਦਾਂ, ਗਿਰਜੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਗਰੀਬ ਤਾਂ ਨੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਈ।
- 4 : ਪਰ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਨੂੰ ਘਰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਉਧਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ, ਡਾਇਰੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਵਰਕਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ : (ਡਾਇਰੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਹਰ ਇਕ ਦਿਨ ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ, ਅੱਜ ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਏ ਸਨ। ਸੇਠ ਜੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਕੋਈ ਸੌਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਗਈ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਇਹ ਬੀਬੀ ਨਵੀਂ ਆਈ ਏ?” ਉਹਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸਘਰ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਆਦੀ ਏ। ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਉਹ ਆਮ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਏ। ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਆਰ ਪਾਰ ਜਿਹੜਾ ਧੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਉਹ ਸੇਠ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਏ। ਪਹਿਲੇ ਘੱਟ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਆਮ ਆਉਂਦਾ ਏ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫਿਲਾਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਹਿਫਿਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਬੜਾ ਓਪਰਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਸਿਰਫ ਘਿਰਣਾ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕਿਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇੰਜ ਲੱਗਦੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਥੇ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਨੇਮ ਨਾਲ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਾਲ ਘਿਰਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਲਵਾਂ... ਪਰ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ? ਮੇਰੀ ਬੀਮਾਰ ਮਾਂ ਦਾ

ਇਲਾਜ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ? ਮੇਰੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ?
ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

(ਰੋਸ਼ਨੀ 1, 2, 3, 4 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹੌਲਦਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ
ਤੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਉਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।)

ਹੌਲਦਾਰ : ਓਏ ਸਾਲਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਚੋਰਾਂ ਵਾਕੁਣ ਕੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ ?

1 : ਕਿੱਸਾ-ਏ-ਗਿਆਨੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਾਂ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਕਿੱਸਾ-ਏ-ਗਿਆਨੀ ?

1 : ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿੱਸਾ-ਏ-ਸੈਫਉਲ ਮਲਕ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਕਿੱਸਾ-ਏ-
ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿੱਸਾ-ਏ-ਗਿਆਨੀ ਵੀ ਇਕ
ਚੀਜ਼ ਏ।

2 : ਹਾਂ ਗਿਆਨੀ, ਜੋ ਰਾਜਦੂਤ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

3 : ਉਹ ਧੰਦਾ ਕਾਹਦਾ ਏ, ਜੋ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਇਸ ਪਾਰ ਤੋਂ ਉਸ ਪਾਰ
ਹੁੰਦਾ ਏ।

4 : ਹੌਲਦਾਰ ਜੀ, ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕਿਥੇ ਸੀ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਰੀਕਾਰਡ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਅਖੰਡ
ਪਾਠ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।

1, 2, 3, 4 : ਅਖੰਡ ਪਾਠ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਆਹੋ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਿਹੜਾਲਗਾਤਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪੜ੍ਹਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ
ਉਠਦਾ ਹੈ ਤੀਜਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਉਠਦਾ ਹੈ,
ਚੌਥਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਬਦਲ ਕੇ) ਹਰ ਕੋਈ ਅਖੰਡ ਪਾਠ
ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ। ਸਿਰਫ ਗਿਆਨੀ-ਧਿਆਨੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

4 : ਹੌਲਦਾਰ ਜੀ, ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਜੋ ਧਿਆਨੀ ਵੀ ਸੀ, ਇਥੇ ਕੀ ਕਰਨ
ਆਉਂਦਾ ਸੀ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਓਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੌ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਸੀਤਾ ਗਿਆਨ
ਜੀ ਦੀ ਧੀਆਂ ਵਰਗੀ ਸੀ।

4 : ਆਹੋ ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ
ਪਿਆਰ ਦੇਣ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਆਹੋ ਇਹ ਵੀ ਉਹਨੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਏ ?

1 : ਸਾਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਦੱਸਣਾ ਏ ? ਬਸ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ।

2 : ਹੌਲਦਾਰ ਜੀ, ਜੇ ਕੋਈਗਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕੱਲੀ ਕਾਰੀ ਔਰਤ ਕੋਲ ਆਵੇ ਤੇ ਉਹ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

3 : ਅਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਏਨਾਂ ਤਾਂ ਸਮਝ ਹੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਉਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ ?

4 : ਔਛਾ ਇਹ ਦੱਸੋ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਕੀ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ?

ਹੌਲਦਾਰ : ਕਿ ਸੀਤਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੀ ਸੀ।

1 : ਉਹ ਤਾਂ ਸੀਤਾ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਹੌਲਦਾਰ : ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖ ਦੇਵੇ (ਬਦਲ ਕੇ) ਉਏ ਇਧਰ ਆਵੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂ, ਫੇਰ ਆਖੋਗੇ ਹਵਾਲਦਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹਵਾਲਦਾਰ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਦੁੱਕੀ ਤਿੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ (ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ) ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਵੱਡਾ ਸਮੱਗਲਰ ਏ, ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸੇਦਾਰ-ਇਸੇ ਲਈ ਸਿਠਾਣੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਵੰਡਾਉਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਝੋ। (ਚਾਰੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲਾਈਟ ਫੇਰ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਤੇ ਮੁੰਡੇ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।) ਡਾਇਰੀ ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ : ਮੈਂ ਅੱਜ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਫਾ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਰਤਨ ਉੱਠ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਤਨ ਇਕ ਕਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਤਨ ਹੀ ਇਕ ਐਸਾ ਜੀਵ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਹਮਦਰਦ ਵੀ ਹੈ, ਦੋਸਤ ਵੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲੂਣਾ ਆਖ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਉਹਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੂਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਵਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਜਜ਼ਬੇ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਲੂਣਾ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਦੀ ਕਦੀ ਇਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਦਾ ਇਥੇ ਆਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਉਹ ਉਹਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੇਠ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਆਖ ਸਕਣ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ੇਅਰ ਬੋਲਣਾ ਉਹਦੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਉਖੜੀ ਹੋਈ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਹੋ ਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਗਏ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ? ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੱਕ ਏ ? ਪਰ ਉਹ ਹੱਕ ਸਮਝਦੇ

ਨੇ... ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਚੀਕ ਚੀਕ ਕੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ
 ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਬੰਦ ਦੀਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੌਣ ਮੇਰੀ ਚੀਕ
 ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੇਗਾ? ਰਤਨ ਸ਼ੇਅਰ ਗੁਣਗੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ :

ਕਿਆ ਡਰ ਹੈ ਜੋ ਨੂਰ ਕੀ ਚਾਹਤ ਮੇਂ,
 ਹਮਕੋ ਭੀ ਸ਼ਬਿ ਗ਼ਮ ਖਾ ਜਾਏ।
 ਕੁਛ ਲੋਗ ਤੋ ਐਸੇ ਭੀ ਹੋਂਗੇ,
 ਜੋ ਸੁਬਹਿ ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਦੇਖੋਂਗੇ।

ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਏ। ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈ
 ਲਿਆ ਹੈ।... ਹਾਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੰਮੀ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਮਿਟ ਜਾਣਾ
 ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ-ਹਾਂ ਕੁਛ ਲੋਕ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਚਮਕਦੀ
 ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰ 'ਤੇ ਵੇਖਣਗੇ।

(ਕੁਝ ਚਿਰ ਚੁੱਪ-ਰੋਸ਼ਨੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਤੇ ਮੁੰਡੇ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।)

ਇੰਸਪੈਕਟਰ : ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਘੂਨਾਥ ਨੇ
 ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਲੜਕਾ : ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਘੂਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪ ਖਤਮ ਕਰ
 ਈ ਪਰ ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਸੀਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ
 ਗਿਆ ਏ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕਤਲ
 ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕੌਣ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ?

*(ਲੜਕੇ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੋਸ਼ਨੀ
 ਕੌਰਸ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।)*

- 1 : ਕੌਣ ਇਸ ਕਤਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ?
- 2 : ਕੌਣ ਇਸ ਕਤਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ?
- 3 : ਕੌਣ ਇਸ ਕਤਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ?
- 4 : ਕੌਣ ਇਸ ਕਤਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ?

(ਕੌਰਸ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।)

- 1 : ਕੀ ਇਹ ਕਤਲ ਸੇਠ ਰਘੂਨਾਥ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਇਕ ਗਰੀਬ
 ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਕਤਲਗਾਹ ਤੱਕ
 ਲਿਆਇਆ ਹੈ।
- 2 : ਕੀ ਇਹ ਕਤਲ ਉਸ ਚਿੱਟੇ ਖੱਦਰਪੋਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ
 ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸੀਤਾ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸੌਂਦਾ ਕੀਤਾ?
- 3 : ਕੀ ਇਹ ਕਤਲ ਉਸ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਧੀਆਂ ਵਰਗੀ

ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੱਵਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ?

4 : ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਕਵੀ ਇਸ ਕਤਲ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਸਿਰਫ ਸਵੇਰ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਇਆ, ਪਰ ਇਸ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਪਾਇਆ।

1 : ਪਰ ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੀਤਾ ਦੇ ਕਤਲ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤਮਾਸ਼ਾਈਆਂ ਵਾਕੁਣ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ।

2 : ਕੀ ਅਸੀਂ ਬਰੀ ਹਾਂ ?

3 : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ?

4 : ਕੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਰੀ ਹੈ ?

2, 3 : ਨਹੀਂ।

1 : ਤਾਂ ਆਓ ਫੇਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਕਰੀਏ। ਕਤਲਗਾਹਾਂ ਤੇ ਸਲੀਬਾਂ ਵਾਕੁਣ ਨਾ ਲਟਕੇ ਰਹੀਏ। ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਈਏ, ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਢੂੰਡੀਏ।

2 : ਕਿਉਂਕਿ ਸੀਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਾਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।

3 : ਸੀਤਾ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਾਡਾ ਦੁੱਖ ਹੈ।

4 : ਸੀਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਸਾਡਾ ਕਤਲ ਹੈ।

(ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਮੁਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਿਛੋਂ ਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਕਿਆ ਡਰ ਹੈ ਨੂਰ ਕੀ ਚਾਹਤ ਮੇਂ,

ਹਮ ਕੋ ਭੀ ਸ਼ਬੇ ਗ਼ਮ ਖਾ ਜਾਏ।

ਕੁਝ ਲੋਗ ਤੋ ਐਸੇ ਭੀ ਹੋਂਗੇ,

ਜੋ ਸੁਬਹਿ ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਦੇਖੋਂਗੇ।

ਨੋਟ : ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਜਗਮੋਹਣ ਜੋਸ਼ੀ ਦੀ ਇਕ ਗਜ਼ਲ ਦਾ ਸ਼ਿਅਰ ਹੈ।